

Історія перекладу 3 семестр 2-го курсу магістратури

Загальна кількість годин: 150

Лектор: доц. Кальниченко О.А.

Вид дисципліни: за вибором

Кількість кредитів: 5

Мета: створення теоретичної бази, необхідної для успішного формування та подальшого розвитку навичок перекладацької діяльності, підготовці до самостійної розробки окремих питань історії перекладу та ведення науково-дослідницької роботи; ознайомлення студентів з роллю, місцем та еволюцією перекладу як виду діяльності в умовах різних соціо-історичних епох та культурних станів суспільства, впливом перекладу на формування культур та національних мов, на поширення знань та релігій, еволюцію принципів перекладу та перекладацької думки, перекладацькими персоналіями; виховання студентів у дусі загальнолюдських цінностей, розвиток у них поваги до культурних надбань інших народів, розширення загальнокультурного та політичного світогляду.

Зміст: *Розділ 1. Історія перекладу та перекладацької думки. Тема 1. Історія практики перекладу та історія теорії перекладу: визначення, моделі, методи.* Історія перекладу як складова частина перекладознавства. Ключова роль перекладу в розвитку світової культури. Історизм у перекладі як зміна різного до нього ставлення та основної тенденції перекладу. Періодизація історії перекладу та думок про переклад. *Тема 2. Роль перекладів конфесійної літератури.* Суперечки про переклад Біблії. Переклад Біблії на національні літературні мови. Переклади буддистських текстів китайською мовою. Найвідоміші переклади Біблії, Корану, Тори. Початок стилістики. Знамениті переклади Біблії: Септуагінта, Вульгата, Лютера, Тиндейла. Довгий шлях до церковнослов'янської Біблії. “Острозька” Біблія. Російська Біблія. Українська Біблія (П.Куліша, Пулюя, Нечуя-Левицького; Огієнка, Хоменка). *Тема 3. Переклад у стародавні часи: Єгипет, Месопотамія, стародавня Греція та Рим.* Легенда про Вавилонську вежу. Переклад як інструмент збереження традиції. Чому переклад у Стародавній Греції не грав значної ролі. Зародження перекладу у Стародавньому Римі: Лівій Андронік, Гней Невій. Переклад драматичних творів: Енній, Стацій, Плавт, Теренцій. Погляди Цицерона, Горація, Плінія Молодшого, Квінтіліана та Авла Геллія на переклад. Переклад поезії (Катулл, Горацій, Вергілій). Переклад прози: Ієронім Стридонський, Боецій, Касіодор. *Тема 4. Переклад у Середні віки.* Середньовічні латинські переклади. Переклад в Ірландії (Ерігена). Переклад в Англії (Беда, король Альфред, Ельфрік; Чосер, Лідгейт, Кекстон). Переклад в Німеччині (Ноткер, жінки-перекладачки лицарських романів). Переклад у Франції (перекази 12 ст., Жан де Мен, коло Карла V, переклад у Провансі). Переклад в Іспанії: «Толедська школа», коло короля Альфонса X, переклади на каталанську. Переклади в Італії: Анастасій Бібліотекар. Переклад у часи середньовіччя в Східній Європі та Візантії. Переклад у Візантії та роль її культури в живленні інших (Максим Плануд, Хризолор). Значення для історії культури слов'ян та роль в історії перекладу просвітителів Кирила та Мефодія. Переклад в Болгарії та Сербії (Преславська та Охридська школи, Тирновська школа перекладу). Переклад в Київській Русі. Переклад в українських, білоруських та російських землях в XIV-XVII ст. (Максим Грек, Єпіфаній Славинецький, Симеон Полоцький). Переклад в Арабському Халіфаті в VII – XIII ст. Переклад перською. Переклад в Індії та Японії. *Тема 5. Переклад в епоху Відродження.* Латинські переклади гуманістів (школа Хризолора, Леонардо Бруні, Марсело Фічіно, переклади наукових праць, Еразм). Переклади на італійську. Переклад у Франції XVI ст.: становлення французької літературної мови та переклади творів античних часів (Етьєн Доле, Жак Амю, Ж. дю Белле). Переклад в Англії XVI - поч. XVII ст.: переклади Біблії, переклади класичної та іншої світської літератури). Переклад в Німеччині (А. фон Ейб, Генріх Штейнхофель, Ніколас фон Віле, Мартін Опітц). Лютер та його переклад Біблії. Переклад в Іспанії (Хуан Луїс Вівес). Переклади в Польщі (Лукаш Гурницький, переклади Біблії). *Тема 6. Переклад в епоху класицизму.* Переклад у Франції в XVII-XVIII ст.: Les Belles Infideles (д'Абланкур). П.-

Д.Юе – супротивник “прикрашаючого” перекладу. Переклад у Великій Британії в XVII-XVIII ст. (Драйден, Поп, Титлер). Переклад в Німеччині в добу раціоналізму (Й.-Х. Готтшед та лейпцізьке коло; швейцарський гурток Бодлера та Брайтінгера). Переклад в Польщі часів Просвітництва (П. Кохановський, Ф.-К. Дмуховський). Переклад в епоху бароко та Просвітництва в Італії (М. Чезаротті). Переклад в Росії у XVIII ст. (Ломоносов, Тредіаковський, технічний переклад). Переклад в Україні XVII-XVIII ст. *Тема 7. Переклад в епоху романтизму.* Формування німецьким романтизмом нового розуміння перекладу. Гердер і Фосс. Переклади Шекспіра Шлегелем та теоретичні погляди Ф. Шлайермахера. Стратегії перекладу: натуралізація (У фон Віламовіц-Меллендорф) та очуження (В. Беньямін). Переклади доби романтизму у Франції (мадам де Сталь, Шатобріан, Л. де Ліль, П.-Е. Літре). Переклад у Великій Британії в XIX ст. (Кольрідж, Г.Ф. Кері, Г.Д. Россетті, переклади із східних мов – Р. Бартон, Дж.Фітцджералд). Дискусія про переклад між М. Арнольдом та Ньюменом. Переклад польського національного відродження (Ц. Норвід). Чеське національне відродження (Юнгманн). *Тема 8. Переклад в Україні в XIX ст. - поч. XX.* Переклад в Україні в XIX ст. - поч. XX ст. Майстри українського перекладу минулої доби: трагедії, харківські романтики, П. Куліш, М. Старицький, І. Франко, Л. Українка, В. Самійленко, І. Огієнко). *Тема 9. Переклад у XX ст.* Видавницька політика в США та Великій Британії. Становлення синхронного перекладу. Переклад у Франції XX ст. (Ларбо, Юрсенар). Переклад у США до війни (Е. Паунд, Д. Фітц) та по війні. Переклад у Великій Британії (переклади видавництва “Пінгвін”, “нова хвиля” перекладів Тед Г’юз). *Тема 10. Переклад в Україні у XX ст.* Переклад у пострадянські часи. Періодизація історії перекладу в Україні (Зеров, Кочур). Здобутки неокласиків (20-30 рр.): М. Зеров, М. Драй-Хмара, М. Рильський. Прозаїчні переклади В. Підмогильного. Художні переклади М. Лукаша, Б. Тена, Г. Кочура, І. Стешенко, В. Мисика, А. Содомори, М. Москаленка, Р. Доценка, А. Перепад і інших. *Тема 11. Короткий нарис з історії перекладознавства.* Періодизація історії перекладознавчих вчень (Дж. Стейнер, С. Баснет, Е. Честерман). Питання теорії перекладу в працях англійських перекладознавців (Дж. Драйдена, А. Тайтлера, Дж. Кетфорда, П. Ньюмарка). Перекладознавство у Франції та Канаді (Ж.-П. Віне та Ж. Дербельне; Ж. Мунен, Д. Селескович та М. Ледерер). Лінгвістичне перекладознавство в США (Р. Якобсон, Ю. Найда). Розвиток теорії перекладу в Німеччині (В. Гумбольд, Ф. Шлайермахер, Гете, В. Беньямін, К. Райс). *Тема 12. Відхід від лінгвістичних теорій перекладу.* Скопос-теорія Г. Фермеєра, Ю. Гольц-Мянттярі. Полісистемний підхід до перекладу (Г. Турі, А. Лефевр, С. Баснет). Соціологічні підходи до перекладу (М. Вольф, Ж. Гуанвік, Д. Сімеоне, Т. Германс, С. Тюленев, Г. Бузелен). Когнітивний підхід у дослідженні перекладу. *Тема 13. Короткий нарис з історії перекладознавства в СРСР та в Україні.* Іван Франко – передвісник українського перекладознавства. Літературознавче перекладознавство: К. Чуковський “Искусство перевода” – про соціальну роль перекладу та роль літературної традиції у перекладі: В. Державин – “Проблема віршованого перекладу”; Фінкель – перша монографія з перекладознавства. М. Зеров, Г. Майфет, І. Кулик – піонери українського перекладознавства. Становлення лінгвістичного перекладознавства. Розвиток теоретичного перекладознавства в Україні: Рильський, Кочур, Коптілов, Кудзич, Лукаш, Жлуктенко, Зорівчак, Новікова, Чередниченко, Черноватий, Карабан. Дидактика перекладу.

Основні завдання вивчення дисципліни – формування наступних загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК2. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до усвідомлення та розв’язання локальних та глобальних проблем в українському та міжнародному контексті.

ЗК5. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК6. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній діяльності, опрацьовувати фахову літературу іноземною мовою.

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій для вирішення як стандартних, так і інноваційних завдань у практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, в тому числі на засадах різноманітності та мультикультурності.

ЗК10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних і соціальних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності), пропонувати свої послуги на ринку праці.

ЗК11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

ЗК12. Здатність генерувати та втілювати на практиці або в дослідницькій діяльності нові ідеї (креативність).

ЗК13. Здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства.

– формування наступних фахових компетентностей:

ФК1. Здатність вільно орієнтуватися в сучасних напрямках і школах мовознавства, літературознавства і перекладознавства.

ФК2. Здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства. Здатність демонструвати знання з теорії та історії мов і літератур, що вивчаються, та перекладу, його ролі, місця та еволюції як виду діяльності в умовах різних історичних епох та культурних станів суспільства.

ФК3. Здатність до критичного осмислення історичних надбань, новітніх досягнень та перспектив розвитку філологічної науки, впливу перекладу на формування культур та національних мов, на поширення знань та релігій, еволюцію принципів перекладу та перекладацької думки.

ФК4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК6. Здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації: мовознавства, літературознавства та перекладознавства.

ФК7. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК9. Усвідомлення сутності й соціального значення майбутньої професії, основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань, повага до культурних надбань інших народів, розширення загальнокультурного та політичного світогляду.

ФК10. Здатність створювати та перестворювати усні й письмові тексти різних жанрів і стилів державною та іноземними мовами.

Заплановані результати навчання Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти мають досягти наступних результатів:

ПРН1. Оцінювати власну навчальну, наукову та професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування, для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами, фахово користуватися базовою термінологією теорії перекладу.

ПРН3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості освіти та/або дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПРН4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПРН7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці, перекладознавстві і літературознавстві, етапи розвитку перекладу та думок про переклад сучасний стан дисципліни, її моделі та методи; походження методів, які перекладознавець використовує, та їхні обмеження.

ПРН8. Оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства, мовознавства та

перекладознавства, використовувати принципи історичного підходу при оцінці явищ перекладу, застосовувати на практиці критерії оцінки якості перекладу та стратегії його виконання

ПРН9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

ПРН10. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати мовні, літературні, перекладацькі факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).

ПРН12. Дотримуватися правил академічної доброчесності, норм поведінки й моралі в міжособистісних та професійних стосунках.

ПРН13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПРН14. Створювати, аналізувати, перекладати й редагувати тексти різних стилів та жанрів.

ПРН15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

ПРН16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН17. Планувати здійснювати і презентувати дослідження в галузі філології на належному рівні.

ПРН18. Знати норми літературної мови, перекладу та комунікації і вміти їх застосовувати у практичній та освітній діяльності.

Структура:

Денна форма навчання: лекції – 26, практичні – 10 год., самостійна робота – 114 год. Заочна форма навчання: лекції – 8, практичні – 4 год., самостійна робота – 138 год.

Форма організації контролю: залік

Мова викладання: українська

Навчально-методичне забезпечення:

Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 1: пер. з англ./ за ред. Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг. ред.: О. А. Кальниченко та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 584 с. (Серія UTTU Series). Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т. 2 : пер. з англ./ за ред. Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг. ред.: О. А. Кальниченко та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 276 с. Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 3 : пер. з англ./ за ред. Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг. ред.: О. А. Кальниченко та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2021. 314 с. (Серія UTTU Series). Кальниченко О.А. Історія перекладу та думок про переклад у стародавні часи. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. 184 с. Кальниченко О.А. Харківський університет і переклад: теорія, практика, особистості. *Сузір'я Інни Мельницької : антологія /* упоряд. та передмова О. А. Кальниченко ; ред. передмови та біографічних довідок Л. М. Черноватого ; кафедра теорії та практики пер. анг. мови Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Вінниця : Нова Книга, 2013. С. 4 – 33. Москаленко М. Н. Тисячоліття: Переклад у державі слова. *Тисячоліття: Поетичний переклад України-Русі.* Київ: Дніпро, 1995. С. 5–38. Стріха М. Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням. Київ : Дух і Літера, 2020. 520 с. Шмігер Тарас Історія українського перекладознавства = A History of Ukrainian translation studies : навч. посіб. / Т. Шмігер. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 180 с. Кальниченко О.А., Подміногін В.О. Короткий курс з історії перекладу та перекладацької думки: [електронний ресурс]. 638 с. (комп'ютерна версія знаходиться на кафедрі). Gambier Yves., D'Hulst Lieven (eds.). A History of Modern Translation Knowledge: Sources, Concepts, Effects. Amsterdam, John Benjamins, 2018. Hermans, Theo. Translation and History: A Textbook. Abingdon, Oxon ; New York : Routledge, 2022. 162 p. Kalnychenko, Oleksandr. History of Ukrainian thinking on translation (from the 1920s to the 1950s)/ Oleksandr Kalnychenko. *Going East: Discovering New and Alternative Traditions in Translation Studies/* Larisa Schippel and Cornelia Zwischenberger (eds.) (Transkulturalitat – Translation – Transfer, Band 28)/ Berlin: Frank & Timme, 2017. P. 309 – 33. Rundle, Christopher, Anne Lange & Daniele

Monticelli (eds.) *The Routledge Handbook of Translation History*. London & New York: Routledge, 2022.
Rizzi, Andrea, Birgit Lang & Anthony Pym. *What is Translation History? A Trust-Based Approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2019.